

GENÇLİK, TOPLUMSAL DEĞİŞME VE ATATÜRK

Doç. Dr. Mahmut TEZCAN

G İ R İ Ş

Yazımızın konusu, gençliğin toplumsal değişimdeki rolünü belirlemek ve Atatürk'ün gençliğe ilişkin görüşlerini açıklamaktır. Atatürk'ün gençlikle ilgili görüşleri de esas olarak, toplumsal değişim süreci içerisinde düşünülmüş olması nedeniyle konuyla doğrudan ilişkilidir. Atatürk'ün gençliğe ilişkin sözleri, daha çok onun gençlik hakkındaki geleceğe yönelik beklentileridir. Bu nedenle onun gençliğe yönelik düşünceleri, değişim süreci içerisinde bir dinamiklik göstermektedir.

I. TOPLUMSAL DEĞİŞMEDE GENÇLİĞİN ROLÜ

Toplumsal değişimde gençliğin rolü nedir? Bu sorunun yanıtı, kuşkusuz, toplumların gelişmişlik düzeylerine ve gençliğin belirli yaş dönemlerine göre değişik nitelikte olacaktır.

Özellikle A.B.D. gibi sanayileşmiş ülkelerdeki bazı araştırmalarda lise gençliğinin tutucu oldukları görülmüştür. 1950 yılındaki Amerikan liselerindeki araştırmalarda gençliğin değişik görüşlere tahammülsüzlüğü saptanmıştır (1). Özetle, sanayi ülkesinde ergenlik döneminin tutuculuğu söz konusu olmuştur. A.B.D. deki gençlerin toplumlarını değiştirmeyi öğrenmekten çok, toplumda elit konumlarını doldurmaya hazırlandıkları göz-

(1) Lauer, H. Robert: Perspectives on Social change, s. 176

lenmiştir (2). Bununla birlikte, orada lise öğrencisi, doğrudan işe giden, çalışan gençlikten daha az tutucudur. Ortalama bir genç, radikal değildir, toplumsal düzeni yeniden yaratmaz ve bozmaz (3). Bununla birlikte gençler arasında hem sağ, hem de sol açıdan radikal ekstremist olanlar da vardır. Bunlar kendilerini radikal olarak nitelerler. Nitekim 1960 yılından sonraki A.B.D.deki öğrenci ayaklanmalarında eşitlikçilik, keyfi yönetim aleyhtarlığı, doğmacılığa karşıtlık, ahlâksallık, toplumsalcuk, geleneksel kurumsal rollere karşı güvensizlik, üniversitelerdeki demokrasi ve eğitim eşitliği gibi üniversite sorunları, yoksulluk gibi ulusal; ve barışçılık, nükleer denemeler vs. gibi uluslararası sorunlara yönelik hareketler olmuştur (4). Fakat bunların hepsinde kuşkusuz radikal görüşler ve eylemler olarak nitelendirilebilir.

Bugün gençlik sadece siyasal değişme alanında değil, bilim teknoloji ve ideoloji alanlarını da bir erdem durumuna getirmiştir.

Gençlik, birçok ülkelerde, toplumsal değişimin bir yönü olan toplumsal hareketler ve devrimlerde öncü olmuştur. İngiltere'de Protestan reformu ve devrimleri, Fransa, Küba, U.S.A., Çin ve başka ülkelerde gençlik bu olaylara geniş ölçüde katılmıştır. II Dünya Savaşından sonra Japonya ve Almanya'da gençlik çağdaşlaşma çabalarında ve yeni toplum yaratmada geniş rol oynamıştır.

Az gelişmiş ülkelerde gençlik, toplumsal değişimde daha etkin durumdadır. Tüm bu ülkelerde gençlik, kalkınma ve özellikle siyasal etkinliklerde —ideoloji ve eylem açısından— geniş rol oynamaktadır. Gençlik, bu ülkelerde geleceğin siyasal önderi olarak, siyasal konularda elit rolü oynar (5). Gençliğin değişmeye katılım isteği, muayyen sosyo-kültürel etmenlerin işlevleri olmaktadır. Bu konuda ergenlik dönemindeki asilik beklentisi, üniversitenin etkisi gibi etmenler örnek olarak gösterilebilir.

(2) Lauer, a. g. e., s. 177

(3) Lauer, a. g. e., s. 178

(4) Göğüş, M.: "Amerikan Üniversitelerindeki Öğrenci Hareketlerinin Mahiyet ve Nedenleri", s. 153 ve 159 v.d.

(5) Berger, B.: Societies in Change, s. 207

Gencin genel statüsü, onun etkili toplumsal değişmelerdeki rolünü etkiler. Örneğin Musgrave'e göre yüksek statü, genci tutuculuğa götürmektedir. —Genç, yetişkin yaşamından soyutlanmış olsa bile— Plain Indians ve Afrikadaki Nuer'lerde olduğu gibi. Fakat soyutlanma, aşağı statü ile birleştiğinde gençler muhtemelen değişmede önder durumundadırlar. Nigeria'da Tiv'ler ve New Guinea'nın Manusları bu konuda örnek olabilirler. Musgrove'e göre gencin statüsü yüksekse değişim oranı az olacak, aşağı statüde ise, değişme fazla olacaktır (6). Ayrıca ideoloji ve gerçeklik arasında açık bir çelişki varsa bu durumda genç, yine muhtemelen değişmede önderlik yapar (7). Bu durum A.B.D.'de 1950-1960 olaylarında açıkça görülmekte idi. Amerikan ideallerinde açık bir çelişki vardı ve birçok Amerikan genci radikalleşmiş oldu. Genç radikaller bu idealleri reddetmediler. Gençler bu idealleri hem öven, hem de onlara ihanet eden toplumu reddetmekte idiler. Değişimin gizil kaynağı olan ideoloji ve gerçeklik çatışması olduğu zaman herhangibir toplumun genci, genellikle mevcut toplumsal düzene ekonomik ve psikolojik bağlantı göstermez.

Gençliğin değişme yarattığı bir başka durum da o toplumun hızlı bir değişmeye tabi olmasıdır (8). Tarihsel olarak devrimsel öğrenci hareketleri, geçiş durumundaki toplumlarda ortaya çıkmıştır. Çağdaş dünyada öğrenci hareketleri, özellikle çağdaşlaşan ülkelerin özelliğidir. Bunun çeşitli nedenleri vardır. Örneğin kaçınılmaz ve yoğun kuşaklar çatışması, yüksek derecede ideolojik kutuplaşma, eğitilmiş gençliğin yetersiz istihdamı, basit, yetersiz üniversiteler gibi nedenler. Bu nedenlerin hepsi de geçiş durumundaki toplumumuz bakımından söz konusu olmuştur.

II. ATATÜRK VE GENÇLİK

Atatürk, gencin toplumdaki yerini ve toplumsal değişmedeki önemini kavramış ve Cumhuriyetin korunmasını ona ver-

(6) Musgrove, F.: Youth And The Social Order, s. 126-127

(7) Lauer, a. g. e., s. 185

(8) Lauer, a. g. e., s. 186

miştir. Atatürk gençliğe güvenmiş ve onun gelecekteki dinamik rolüne inanmıştı. Bu nedenle gençliği çeşitli konuşmalarında yüceltmiş ve övmüştür.

Gencin birinci görevinin Türk Bağımsızlığının ve Türk Cumhuriyetinin sonsuza dek korunması ve savunması olduğunu belirten Atatürk, Türkiye'de yeni rejimin kökleşmesini istemiş ve bu kökleşmede gencin birinci derecede rolü olduğunu vurgulamıştır.

Gencin bu görevini gereğince yapabilmesi için ona belirli nitelikler kazandırılmasının önemine değinmiştir. Atatürk'ün öngördüğü bu nitelikler şunlardır :

A. Bireysel Nitelikler

Atatürk, gençlerde bulunması gereken bireysel nitelikler olarak şu hususlara değinmiştir.

- a. Disiplinli, düzenli olmak,
- b. Çalışmalarda sabır ve süreklilik,
- c. Planlı ve akılcı özelliklere sahip çok çalışma,
- d. Fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür kuşak olmak,
- e. Yapıcı ve yükseltici bir tutum ve davranış kazanmak,
- f. Deneyimli olmak.

"Gençlerimiz de deneyim sahibi olmuşlardır... Gençlerimizin gördükleri bu deneyimlerden yararlanarak etken, ülkeye yararlı ve azmü imanla donanmış olarak görevlerini hakkıyla yerine getireceklerine eminim" (9).

- g. Başarılı olmak,

"Bundan dolayı yaşamda yalnız iki şey vardır. Yenmek, yenilmek. Size, Türk gençliğine terk ve tevdi ettiğimiz vediai vicdaniye, yalnız ve daima yenmektir ve emnim daima yeneceksiniz" (10).

(9) Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II, s. 141

(10) Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, II, s. 133

- h. "Gezdiğim bütün yerlerde genç arkadaşlarınız hep sizler gibi duygulu, azimli ve cesurdur" (11).
- i. Güçlüklerden korkmamak,
 "Geleceğe hazırlanan yurt çocuklarına hiçbir güçlük karşısında boyun eğmemelerini, olanca güçleriyle bıkmadan ve yılmadan çalışmalarını... Öğütlerim" (12).

B. Toplumsal ve Siyasal Nitelikler

Atatürk'ün gençlerde bulunmasını istediği toplumsal ve siyasal nitelikler ise aşağıdaki noktalar etrafında toplanabilir:

- a. Ülkemizin bağımsızlığına, kendi benliğine ve ulusal geleneklerine düşman tüm öğelerle savaşım gereğinin öğretilmesi (13).

"Çocuklarımıza ve gençlerimize vereceğimiz öğrenimin sınırı ne olursa olsun, onlara temel olarak şunları öğreteceğiz (14):

- Ulusuna,
- Türkiye Devletine,
- Türkiye Büyük Millet Meclisine düşman olanlarla savaşma gereği.

- b. Gençlere milli bir eğitim kazandırmak,

"Türk Cumhuriyeti'nin yeni kuşağa vereceği eğitimin milli eğitim olduğunu kesinlikle ifade edeyim" (15)

- c. Eğitimde bilim ve tekniği temel almak,

"Dünyada her şey için, madde ile ilgili işler için, fizik ötesi işler için, yaşam için, başarı için en gerçek önder, bilimdir; tekniktir. Bilim ve tekniğin dışında önder aramak, çevre-

(11) Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, II., s. 133

(12) Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, II., s. 17

(13) Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, I. s. 231

(14) Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, II., s. 45

(15) Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, II., s. 198

sinde olup bitenleri görememektir, bilgisizliktir, doğru yoldan sapmadır" der. (16)

"... Gelişmiş ve yükselmiş bir ulus olarak uygarlık alanı üzerinde yaşayacağız. Bu yaşam, ancak bilimle, teknikle olur. Bilim ve teknik nerede ise oradan alacağız ve her yurttaşın kafasına koyacağız. Bilim ve teknik için kayıt ve şart yoktur" (17).

- d. Uygar ve çağdaş bir toplum düzeyine varmak ülküsüne sahip olmak,
- e. Gençlerin kişisel ve toplumsal yaşamlarında birleştirici, toplayıcı, kaynaştırıcı olmaları,
- f. Okuma yazma seferberliğine fiilen hizmet ve yardımcı olmak (18)
- g. "Gençlerimiz ne için yürüdüklerini ve ne yapacaklarını önce kendi dimağlarında iyice takarrür ettirmeli, onları halk tarafından iyice kabili hazim ve kabili kabul bir duruma getirmeli, onları ancak ondan sonra ortaya atmalıdır" (19).
- h. "Gençlerin herşeyden önce millete güven bahşetmesi gerekir" (20).
- i. "... Bu mevludü büyütüp yükseltmek bizlerden sizlere teveccüh eder (21).
- ı. "Sırf vatan ve hakikat aşkıyle ışık serpmeye ve aramaya çalışan bir gençlik gördüğümdendir" (22). "Vatan sevgisinin en değerli simgesi olacaksınız".
- j. ... düşünce özgürlüğünün en değerli simgesi olacaksınız" (23).

(16) Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, II, s.194

(17) Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, II, s. 44

(18) Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I, s. 360

(19) Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II, s. 141

(20) Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, II, s. 141

(21) Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, II, s. 133

(22) Karal, E.Z. : Atatürk'ten Düşünceler, s. 93

(23) Karal, a. g. e., s. 93

"Gençlerimiz yetiştirilirken ulusal değerleri tam bir coşku ile, her karşı düşünce önünde şiddetle ve özveriyle savunma zorunluğu iyice öğretilmelidir" (24).

Atatürk'ün çeşitli konuşmalarından aldığımız bu sözleri, onun gençlerden beklentilerini hiçbir kuşkuya yol açmayacak biçimde açıkça ortaya koymaktadır.

Son yıllarda siyasal nitelikteki ideolojik bölünmeler ülkemizde ciddi sorunlar doğurmuştur. Bunun sonucu olarak gençlik, ülke için kitlelerde bir düşman olarak görülmüş ve onlar hakkında hoşgörüsüz, ön yargılı, kolayca etkilenen, belli bir örgüt ya da öndere körü körüne bağlı, taklitçi, aceleci, hayalperest, tembel, sorumsuz, kafalarının doğrultusunda giden, herşeye karşı gelen, bozguncu, yıkıcı gibi olumsuz değer yargıları geliştirilmiş ve bunların ciddiliğine inanılmıştır.

Özetle, son yıllardaki olaylar, Atatürk'ün gençlik anlayışından bir sapma niteliğine bürünmüştür. Bu durumda Atatürk'ün yeterince anlaşılabilmesi, anlatılabilmemesi, tanıtılabilmemesi geniş rol oynamıştır. Gençlik, ülkemizde çeşitli kültür çatışmaları içinde kalmış, geçerli değerlerin yerini bölgecilik, mezhep, ideoloji ve ekonomik farkların yarattığı yoz değerlerin benimsenmesine çalışılan bir kitle durumuna getirilmiştir. Çeşitli kişiler ve kurumlar da ortak değerlerin kaybolmasında ve hatta saldırı, çatışma ve kargaşada rol oynamışlardır.

Atatürk, gelişme anlamındaki bir değişmeden yana idi. Gençliğe bu doğrultuda bir seri amaçlar sunmuştur. Onun birleştirici, barış ve kardeşliği sürdürücü, sevgi, saygı ve güven gibi değerlere önem veren tutumu milliyetçi, demokratik, lâik ilkelere bağlılığı, özgürlük ve özgür düşünceye ve bilime önem veren tutumu, insan haklarına saygılı oluşu ve bu nitelikleri genç kuşaklara kazandırmak isteği onun evrensel ve kalıcı nitelikleridir.

İşte, gençlik hakkındaki olumsuz yargıları silip, yeniden onlara ilişkin olumlu yargıları kitlelere benimsetmeliyiz. Şu olumlu yargılar günümüz gençliğini kapsamalıdır: Gençler: samimi ve dürüstturler, kararlı ve amaçlıdırlar, eşitlikçidirler.

(24) Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II. s. 17

yurtséverdirler, uyanık ve bilgilidirler, yaratıcı, yapıcı, yenilikçi ve açık fikirli, açık sözlüdürler. Bu nitelikler, Atatürk'ün de gençlikte görmek istediği niteliklerdi.

Gençlere aktarılacak kültürün temelinde yukarda değindiğimiz ortak değerler yer aldığında Atatürkçülük sürdürülecek ve genç kuşak onun istediği biçimde yetişecektir. Onun tüm görüşleri gibi gençlik anlayışı, özelemleri ve yorumları da ülkenin çağdaşlaşmasına yönelik ve rasyoneldir. Bu nedenle onun çağdaş ve kalıcı görüşleri, tüm gençliğimizin sürekli olarak göz önünde bulundurması gereken niteliktedir. Bunun için gençliğin, onun yapıtlarını çok iyi, sürekli biçimde okuması, gözden geçirmesi ve yorumlaması gerekmektedir.

K A Y N A K L A R

Lauer, H. Robert

1. Karal, E. Ziya : Atatürk'ten Düşünceler, Ankara, İş Bank. Yay. 2. Bası.
2. Musgrove, F. : Youth And The Social Order, U.S.A., 1965
4. Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, II, Bası, Ankara 1961, Türk İnk. Tar. Inst. Yay.
5. Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, II, 2. Bası, Ankara 1959, Türk İnk. Tar. Enst. Yay.
6. Berger, Brigitte : Societies in Change, U.S.A., 1971
7. Göğüş, Mine : "Amerikan Üniversitelerindeki Öğrenci Hareketlerinin Mahiyet ve Nedenleri" 1968 Yılı Öğrenci Hareketleri (Dünyada ve Türkiye'de) isimli kitap içinde, Ankara 1969, A. Ü. Eğitim Fak. Yay.
8. Oğuzkan, Ferhan : Atatürk ve Gençlik, Eğitim ve Bilim Dergisi, Cilt, 5 Sayı 25, Mayıs 1980, T. E. D. Yay.
9. Köknel, Özcan : Cumhuriyet Gençliği ve Sorunları, İstanbul 1979
10. Tezcan, Mahmut : "Sosyolojik Açıdan Atatürk"
"Atatürk ve Eğitim" isimli kitap içinde, Ankara 1981
A. Ü. Eğitim Fakültesi Yayını.